

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องนโยบายและการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่นี่ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา โครงสร้างหน้าที่ขององค์กร นโยบายและแนวทางในการใช้สื่อ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบใน กระบวนการสื่อสาร ตั้งแต่ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการใช้สาร โดยมีการนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในที่นี่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนได้แก่

1.1.1 เพื่อศึกษานโยบายการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่และแนวทางดำเนินนโยบายขององค์กร

1.1.2 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสารและสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อถ่ายทอดไปยังกลุ่มผู้รับสารต่างๆ ซึ่งรวมเป็นองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร ทั้งยังศึกษา วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อในแต่ละประเภท

1.1.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาวิธีการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การศึกษาวิจัยในที่นี่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมีการเก็บ รวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการวิเคราะห์และ ถ่ายทอดผ่านการบรรยาย พร้อมทั้งสรุปเป็นตารางและแผนภูมิเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีการดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 การพัฒนากรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษานี้เน้นไปยังการวิเคราะห์ตั้งแต่โครงสร้างและกลไกของ องค์กรไปจนถึงการใช้สื่อขององค์กร และวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก เพื่อหาแนวคิดที่เหมาะสมที่สุดมาใช้เป็นกรอบดำเนินการ วิจัย จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์

วิจัย จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ทฤษฎีด้านหน้าที่นิยม (Functionalism) ทฤษฎีองค์ประกอบการสื่อสาร (SMCR) ทฤษฎีว่าด้วยเนื้อหา/สารและความหมาย และทฤษฎีว่าด้วยการรับรู้และทัศนคติ

1.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในที่นี้แบ่งกลุ่มประชากร ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ในส่วนที่เป็นบุคคล ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในระดับผู้บริหาร ตั้งแต่หัวหน้ากลุ่มระดับ 8 ขึ้นไป จำนวน 8 คน ซึ่งส่วนรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายของกรม ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายของกรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ และประชากรที่เป็นสื่อและวัสดุ ซึ่งได้มีการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสารและสื่อประเภทต่างๆ ที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมผลิตโดยเฉพาะ ในช่วงปี 2547 – 2549 ได้แก่ สิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ การให้บริการสายด่วน การบริการ ข้อมูลสารสนเทศผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การให้บริการฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในรูปแบบระบบ สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และการฝึกอบรมโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์หลากหลายรูปแบบ

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนได้แก่

- 1) การวิเคราะห์นโยบายและโครงสร้างองค์กร และแนวทางในการใช้สื่อ โดยมีการวิเคราะห์เจาะไปยังแนวนโยบายของรัฐและการดำเนินการของหน่วยงานระดับกองใน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้วยกรอบแนวคิดด้านนโยบายสาธารณะ และหน้าที่นิยม
- 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาร สื่อ และผู้รับสาร โดยใช้หลักการ วิเคราะห์บนพื้นฐานแนวคิดขององค์ประกอบการสื่อสาร หรือ SMCR และมีการวิเคราะห์ เนื้อหาสารของสื่อบทความที่ลงในหนังสือ “เมื่อปลาจะกินดาว” โดยอาศัยแนวคิดด้านเนื้อหาสาร และความหมายที่ว่าด้วยวาทกรรม พร้อมทั้งวิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการใช้สื่อขององค์กร โดย ศึกษาจากผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการรับรู้สาร โดยอาศัยแนวคิดด้านการรับรู้และทัศนคติ
- 3) การวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์กรและการใช้สื่อ โดยใช้การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กร

1.3 ผลการวิจัย

จากขั้นตอนการวิเคราะห์ที่อาศัยแนวคิดทฤษฎีทั้ง 4 กลุ่มเป็นกรอบในการ วิเคราะห์หาเหตุผลอธิบาย ผลการวิจัยจึงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 นโยบายและโครงสร้างองค์กร

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แบ่งองค์กรระดับกองไว้ทั้งสิ้นจำนวน 5 หน่วยงาน เพื่อแบ่งภารกิจในการใช้สื่อด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม จากภาพรวมของผลการวิเคราะห์ พบว่า หน่วยงานระดับกองแบ่งพันธกิจหน้าที่ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เพื่อให้การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ซ้ำซ้อนระหว่าง หน่วยงาน ในขณะเดียวกัน ก็ยังสามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภายในระดับกรมและระดับ กระทรวง ซึ่งหมายถึงกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงระดับชาติ ซึ่ง หมายถึงระหว่างส่วนราชการต่างๆ ภาคเอกชน ไปจนถึงประชาชนทั่วไป ดังสรุปต่อไปนี้

1) **สำนักเลขาธิการกรม** ทำหน้าที่พัฒนาการใช้สื่อด้านการบริหารภายใน องค์กรเพื่อให้องค์กรภายในสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการ เชื่อมโยงและร่วมมือกัน แม้ว่าสำนักเลขาธิการกรมจะไม่ได้ใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่การใช้สื่อนับสนับสนุนการบริหาร งานธุรการ งานคลัง งานเจ้าหน้าที่ ก็เป็นตัว แปรสำคัญที่ทำให้องค์กรระดับกองอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ด้านการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไปยังนอกองค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) **ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม** ทำหน้าที่พัฒนาการใช้สื่อที่เน้นการใช้ระบบ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นกลไกในการเผยแพร่สารทั้งสู่สาธารณชน และ วงวิชาการ โดยสื่อหลักที่ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อมใช้ประกอบด้วย การเผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบ อินเทอร์เน็ตของกรมซึ่งมีเว็บไซต์หลักคือ www.deqp.go.th เป็นเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลข่าวสารไปสู่ ประชาชนทั่วไป และมีเว็บไซต์ www.environnet.in.th ที่ให้ข้อมูลเน้นความรู้วิชาการด้าน สิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังมีส่วนที่ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชน ศูนย์สารสนเทศ สิ่งแวดล้อมยังได้มีการจัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (geographic information system -- GIS) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแผนที่คอมพิวเตอร์ที่ใช้เผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงพื้นที่แก่ส่วนราชการและ วิชาการ เพื่อประกอบการตัดสินใจ นอกจากนั้น ยังมีการพัฒนาระบบโทรศัพท์ เพื่อให้ประชาชน สามารถรับฟังข้อมูล และแจ้งความเห็นข้อร้องเรียนได้

3) **กองส่งเสริมและเผยแพร่** ทำหน้าที่เผยแพร่สารด้านการส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อมที่เน้นวงกว้าง โดยใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ในวงกว้าง ได้แก่ การถ่ายทอดสื่อผ่าน โทรทัศน์ และวิทยุ ในรายการต่าง ๆ ตัวอย่างรายการทางสถานีโทรทัศน์ที่สำคัญ ได้แก่ รายการ “เปิดโลกสีเขียว” ซึ่งเคยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ITV นอกจากนั้น ยังได้จัดทำสิ่งพิมพ์จำนวน มาก เพื่อให้การใช้สื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้หลากหลายและเป็นไปตามเป้าหมายว่า ต้องการให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังตัวอย่างเช่น หนังสือรวมบทความชุด “เมื่อปลา

จะกินดาว" เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ในขณะที่คู่มือปฏิบัติต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4) ศูนย์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการเข้าถึงพื้นที่ และเน้นการใช้สื่อโดยตรงจากบุคคลไปยังกลุ่มบุคคล โดยการพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำเนินงานรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เหมาะสม

5) ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องต่างๆ เพื่อถ่ายทอดในวงวิชาการ ในขณะเดียวกัน ก็เน้นการใช้สื่อทัศนูปกรณ์หลากหลายรูปแบบในการจัดการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่กลุ่มบุคคลในแขนงต่างๆ อาทิ สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มพนักงานของบริษัทเอกชน ในการมีทักษะในการดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

1.3.2 องค์ประกอบและกระบวนการสื่อสาร

จากการสำรวจค้นคว้าและวิเคราะห์สื่อต่างๆ ที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ผลิต รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าถึง สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดของ SMCR ได้ดังนี้

S หรือ Sender คือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

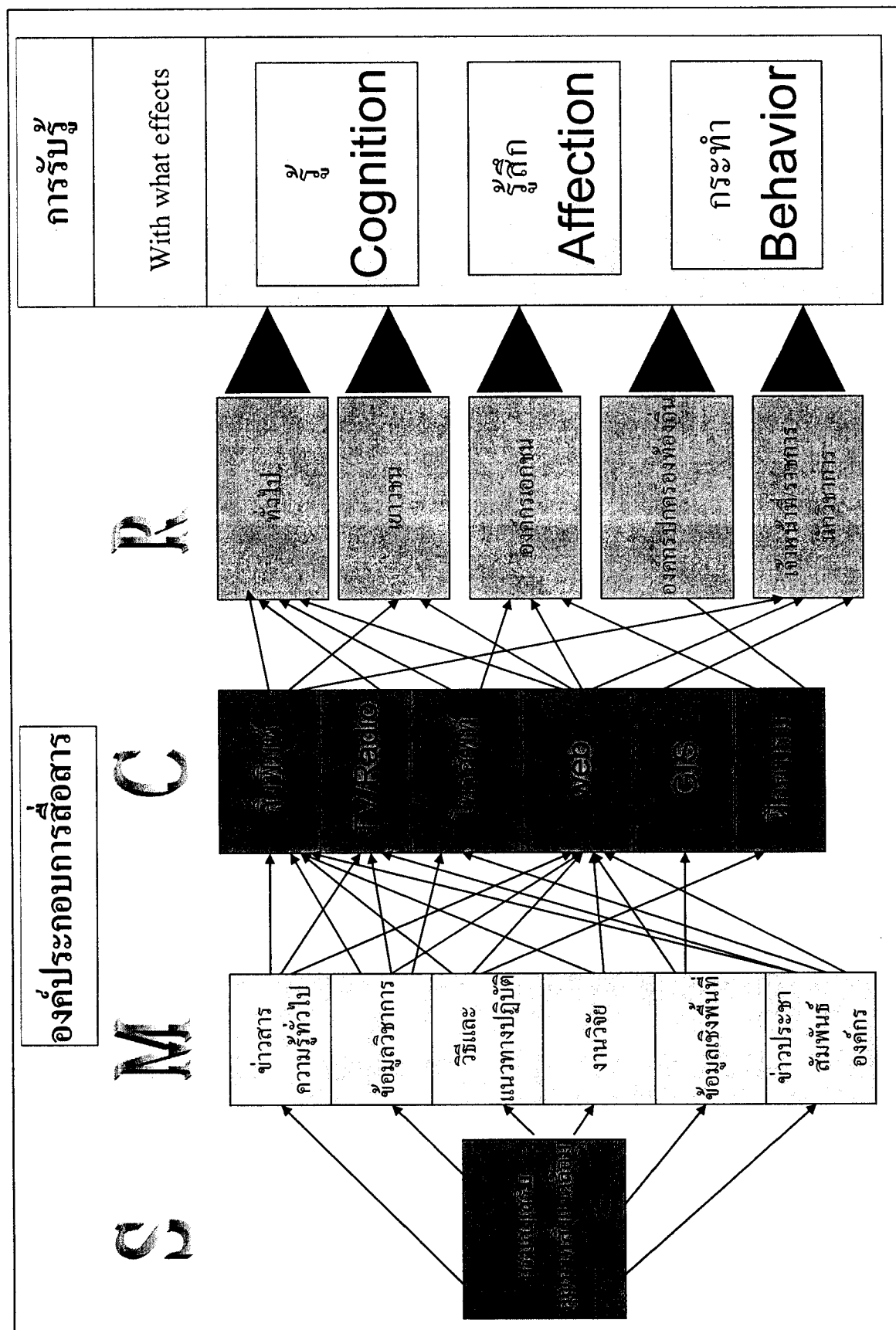
M หรือ Message ประกอบด้วยสารที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมต้องการถ่ายทอดได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลวิชาการ วิธีการปฏิบัติ งานวิจัย ข้อมูลภูมิสารสนเทศ หรือแผนที่อิเล็กทรอนิกส์ และการประชาสัมพันธ์ผลงานขององค์กร

C หรือ Channel ประกอบด้วยสื่อที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมใช้ในการสื่อสาร ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อโทรศัพท์สายด่วน สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และสื่อทัศนูปกรณ์หลากหลายรูปแบบในการฝึกอบรม

R หรือ Receiver ประกอบด้วยผู้รับสาร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย สามารถแบ่งออกได้เป็นเยาวชน องค์กรเอกชนและอาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคราชการและวงวิชาการ และประชาชนทั่วไป

นอกจากนั้น ยังได้มีการศึกษาวัตถุประสงค์หรือผลที่คาดหวังจากการสื่อสาร ตามทฤษฎีว่าด้วยการรับรู้และทัศนคติประกอบด้วย การให้ความรู้ การสร้างความรู้สึกรู้สึกหรือจิตสำนึก และก่อให้เกิดการกระทำหรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ภาพที่ 5.1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม



จากภาพที่ 5.1 แสดงกระบวนการสื่อสารของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสื่อสาร และใช้สื่อเป็นแกนในการอธิบายได้ ดังนี้

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ใช้เผยแพร่สาระทุกรูปแบบ ยกเว้นข้อมูลภูมิสารสนเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไป และผลิตรูปแบบเฉพาะสำหรับเยาวชน เป้าหมายของการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์มีหลากหลาย ตั้งแต่ให้ความรู้ ปลุกฝังจิตสำนึก จนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้ ในการเจาะจงศึกษาเนื้อหาสาระของสื่อสิ่งพิมพ์ในหนังสือชุด “เมื่อปลาจะกินดาว” ก็พบว่าบทความด้านสิ่งแวดล้อมที่มีการนำเสนอโดยนักข่าวสิ่งแวดล้อม และได้รับการคัดเลือกนั้น มีการสะท้อนวาทกรรม เพื่อสร้างอำนาจแห่งเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสิ่งแวดล้อมด้วย
- 2) สื่อวิทยุโทรทัศน์ ใช้แพร่สาระที่เน้นไปยังข้อมูลข่าวสารทั่วไป ข้อมูลวิชาการ และการประชาสัมพันธ์องค์กร โดยกลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไป ไม่เฉพาะเจาะจง เนื่องจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ไม่สามารถกำหนดประเภทของผู้รับสารได้อย่างเต็มที่ นอกจากการใช้ช่วงเวลา และการนำเสนอ เป็นปัจจัยดึงดูดและคัดเลือกกลุ่มผู้รับสาร สื่อวิทยุโทรทัศน์ที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมใช้นั้นเน้นการให้ความรู้ และปลุกฝังจิตสำนึก
- 3) สื่อโทรศัพท์ หรือที่เรียกว่าสายด่วนสิ่งแวดล้อม ใช้เผยแพร่สาระด้านการประชาสัมพันธ์องค์กร และความรู้ด้านวิชาการต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญนอกจากประชาชนทั่วไปแล้ว กลุ่มผู้รับสารที่นิยมแจ้งเรื่องผ่านสายด่วนสิ่งแวดล้อมก็คือ องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมักเป็นกลุ่มบุคคลที่มีการตื่นตัวและสนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ
- 4) สื่ออินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเผยแพร่ความรู้ได้ทุกรูปแบบ เนื่องจากไม่มีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่สำหรับการเผยแพร่ข้อมูล และสามารถเข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและกลุ่มราชการ/วิชาการ ซึ่งใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานและใช้อินเทอร์เน็ตเน้นการให้ความรู้เป็นสำคัญ
- 5) สื่อระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นสื่อที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ ซึ่งกลุ่มผู้รับสารส่วนใหญ่อยู่ในแวดวงราชการและนักวิชาการซึ่งมีทักษะในการใช้ประโยชน์จากสื่อดังกล่าว สื่อนี้เน้นการถ่ายทอดความรู้ด้านพื้นที่เป็นหลัก
- 6) สื่อทัศนูปกรณ์หลากหลายรูปแบบ เป็นการใช้อย่างเป็นรูปชุดสื่อ (media package) ซึ่งมักใช้กับกลุ่มบุคคลกลุ่มย่อย โดยเฉพาะสำหรับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว สื่อประเภทนี้ เน้นการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำไปถ่ายทอดแก่สมาชิกในชุมชนของตนได้ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์หลากหลายรูปแบบให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น จึงมีการใช้สื่ออย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล ที่ใช้อุปกรณ์สื่ออย่างเช่น สิ่งพิมพ์ คู่มือ การสาธิตวิธีและสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

1.3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบัน สื่อด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้น

โดยเฉพาะในยามที่มีวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ภัยธรรมชาติ แต่การแสดงบทบาทของสื่อ ยังควรมีการพัฒนาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ แนวทางการแก้ไขปัญหาลำคัญของข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม ที่สื่อมวลชนควรปรับปรุงบทบาท ได้แก่

1) การติดตามและการเฝ้าระวัง สื่อต้องช่วยพัฒนาบทบาทในการ เฝ้าระวัง คอยกำกับดูแล และเตือนภัยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นเกิดโดยธรรมชาติหรือโดยฝีมือมนุษย์ สื่อจะต้องให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการตักเตือนประชาชน และการเตือนก็ต้องตั้งอยู่บนหลักการทางวิชาการ เพื่อไม่ให้เกิดกระแสที่เรียกว่า “การตื่นตูม” หรือถูกวิจารณ์ว่าทำหน้าที่ผิดเพี้ยนไป ในขณะเดียวกัน ก็ต้องไม่ให้ถูกตำหนิว่า “ไม่ทำหน้าที่” ดังเช่นกรณีภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดขึ้นหลายครั้ง

2) การรักษาสมดุลของการนำเสนอข่าวสารการที่สื่อต้องทำหน้าที่ให้สมดุลกับประเด็นของข่าวในทุกด้าน ไม่สนใจเฉพาะข่าวบนพื้นฐานของความต้องการของตลาดเพียงอย่างเดียว อาทิ ข่าวการเมือง ข่าวนันทิง แนวทางการพัฒนาสื่อสารมวลชนแนวใหม่ ควรเป็นในรูปของสื่อสารเพื่อการพัฒนาในเชิงบูรณาการ คือ ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขและปัจจัยแวดล้อมในทุกมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สื่อได้เสนอมุมมองทุกด้านให้แก่ประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดและความเข้าใจที่ถูกต้อง ในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ประเทศชาติเผชิญอยู่

3) การพัฒนาองค์กรและสื่อเพื่อติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม การมีองค์กรและสื่อสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายคอยติดตามสถานการณ์และให้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะองค์การสื่อภาคเอกชน อาทิ สำนักข่าวและสำนักพิมพ์ต่างๆ ซึ่งควรให้ความสำคัญกับข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และมีการพัฒนาทีมข่าวที่เข้มแข็ง เป็นตัวของตัวเองและสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนรับทราบได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง และทันเหตุการณ์ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ยังมีประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในหลายๆ เรื่องที่สื่อมวลชนยังไม่ได้แสดงบทบาทที่ชัดเจน และการนำเสนอข่าวสารข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในหลายครั้ง ก็ยังถูกอิทธิพลของการเมืองและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าครอบงำ ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงไม่สามารถบรรลุได้เพียงการดำเนินงานของภาครัฐหรือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ทั้งนี้ ต้องอาศัยความความรับผิดชอบ ความโปร่งใส ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน และสื่อสารมวลชนที่มีความเป็นกลางในการช่วย

แก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ และมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อการแก้ไข ปัญหาของประเทศ

2. อภิปรายผล

จากการศึกษานโยบายและการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ระหว่าง พ.ศ. 2547 – 2549) จะเห็นได้ว่าพัฒนาการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อมได้มีอย่างต่อเนื่อง และมีสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการในการวางยุทธศาสตร์นโยบาย ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้กระบวนการใช้สื่อก่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำ ผลการศึกษาจึงได้พิสูจน์สนับสนุนฐานที่ว่า “กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการใช้สื่อโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระ สื่อ และวัตถุประสงค์ที่มี ต่อผู้รับสาร” ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง สื่อ เนื้อหาสาระ ผู้รับสาร และเป้าหมายของสาร ซึ่งเห็น ได้ว่า กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมพยายามใช้สื่อทุกรูปแบบ เพื่อนำส่งสารให้เข้าถึงประชาชน ในทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ และการฝึกอบรม การดำเนินงานของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงนับได้ว่าเป็น หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นสื่อที่ครบวงจรหน่วยงานหนึ่ง

การศึกษาในที่นี้ ยังได้ชี้ให้เห็นนัยสำหรับการประเมินผลการดำเนินการของกรม ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยพบว่าปัจจุบันหลายด้าน ทั้ง เทคโนโลยีในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับการพัฒนาไปมากในปัจจุบัน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหน่วยงานการ สื่อสารที่มีโอกาสนำเทคโนโลยีทุกรูปแบบมาใช้ในการถ่ายทอดสารต่างๆ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย และ จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการในหลายรูปแบบ อาทิ ฐานข้อมูลทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ระดับจังหวัด และระดับชุมชน การพัฒนาระบบโทรศัพท์ให้บริการข้อมูลและ สื่อสิ่งแวดล้อมผ่านระบบ Call Center การพัฒนาเว็บไซต์สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลสะดวกแก่การ เข้าถึงของประชาชนทั่วไป

ในขณะเดียวกันกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมมีทั้งความตระหนักใน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในการดูแลช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม จึงกลายเป็นกระแส ผลักดันและช่วยส่งเสริมบทบาทของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้รับความสนใจและมี ส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน การให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ ประชาชนจำนวนมากให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากภาพที่ 5.2 เห็นได้ว่า การบูรณาการในการใช้สื่อของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมส่งผลให้คนมีความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึก และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คนผลิตมลพิษน้อยลง ช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น และนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นั่นเอง นอกจากนี้ การที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังเห็นได้จากการจัดตั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการรวบรวมหน่วยราชการที่ดูแลด้านดังกล่าวทั้งหมดเข้ามาสังกัดกระทรวงเดียวกัน ทำให้กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินงานได้มีประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น อาทิ กรมควบคุมมลพิษ ให้ความร่วมมือในด้านการจัดการแก้ไขปัญหามลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ ให้ความร่วมมือในด้านการจัดการน้ำ ซึ่งก่อให้เกิดบูรณาการในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาขององค์กรรัฐบาลที่ทำหน้าที่ใช้สื่อเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีสังคมศาสตร์มาเป็นกรอบในการศึกษาที่เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีในการศึกษานี้ สามารถเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ลักษณะเดียวกันแก่ผู้สนใจศึกษาโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์กรด้านการสื่อสาร องค์ประกอบและกระบวนการสื่อสาร เนื้อหาของสารและความหมาย ตลอดจนวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในที่นี้ก็ยังมียข้อจำกัด เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถกระทำเพียงในระดับผู้ส่งสาร คือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสื่อและสารที่หน่วยงานดังกล่าวผลิตเท่านั้น โดยไม่ได้มีการดำเนินการสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับสารได้โดยตรง หรือศึกษาผลของการออกแบบสื่อที่มีต่อผู้รับสาร ดังนั้น ประสิทธิภาพของกลุ่มผู้รับสารและวัตถุประสงค์ของการใช้สาร จึงได้รับการวิเคราะห์เพียงจากรูปแบบของสื่อและเนื้อหาสาร โดยไม่สามารถแจกแจงรายละเอียดประสิทธิภาพของผู้รับสารและความพึงพอใจในการใช้บริการข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปก็คือ การศึกษาวิเคราะห์การรับรู้ของกลุ่มผู้รับสาร และใช้แนวทางวิเคราะห์เชิงปริมาณหาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปัจเจกชนหรือกลุ่มคน จำแนกตามเพศ วัย การศึกษา สาขาอาชีพ และรายได้ ที่มีต่อการรับรู้สื่อและสารที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ นั่นเอง